

Logistiek in de rimboe

De bevoorrading en het transport van de landmacht in Nederlands-Nieuw-Guinea
van 1945 tot 1962

Luc van Harxen, s4217225

Stageopdracht Master Politiek & Parlement aan de Radboud Universiteit Nijmegen
Bureau Geschiedschrijving Regiment Bevoorrading- en Transporttroepen
Stagebegeleider: Luitenant-kolonel buiten dienst W. Engelmann

Inhoudsopgave

Inleiding	blz. 2
Hoofdstuk 1: De geopolitiek van Nederlands-Nieuw-Guinea	blz. 3
Hoofdstuk 2: De Nederlandse krijgsmacht op Nederlands-Nieuw-Guinea	blz. 8
Hoofdstuk 3: Bevoorrading en transport van de landmacht in Nederlands-Nieuw-Guinea	blz. 13
Conclusie	blz. 20
Literatuurlijst	blz. 21

Afbeelding op de voorpagina is het mouwembleem van de landmacht in Nederlands-Nieuw-Guinea in 1960-1961.

Inleiding

Nederlands-Nieuw-Guinea is voor velen een blinde vlek. Het wordt altijd overschaduwd door de bekendere eilanden in Nederlands-Indië zoals Java, Sumatra of de Molukken. Nederlands-Nieuw-Guinea is echter ook eeuwenlang onderdeel geweest van Nederland en heeft zijn eigen unieke verhaal binnen de Nederlandse koloniale geschiedenis. Net als voor het grote publiek is Nederlands-Nieuw-Guinea ook voor mijn opdrachtgever, het Bureau Geschiedschrijving van het Regiment Bevoorrading- en Transporttroepen een blinde vlek. In de historische canon van het Regiment wordt Nieuw-Guinea genoemd, maar veel details worden niet gegeven. In dit stuk zal ik trachten deze blinde vlek zoveel mogelijk in te vullen en te beschrijven hoe de logistiek van de Koninklijke Landmacht op Nederlands-Nieuw-Guinea georganiseerd was.

Tegenwoordig is een groot deel van de logistiek (bevoorrading en transport) van de Koninklijke Landmacht gecentreerd bij het Regiment Bevoorrading- en Transporttroepen (B&T). Dit regiment bestaat echter pas sinds 2000, daarvoor werden de taken uitgevoerd door twee andere regimenten, de zogeheten stamregimenten. Het zijn ook deze twee regimenten die in Nederlands-Nieuw-Guinea actief waren. Dit waren het Regiment Intendancetroepen (INT) en het Regiment Aan- en Afvoertroepen (AAT). Het Regiment INT was in de breedste zin verantwoordelijk voor de verzorging van de troepen. Preciezer houdt dit in dat het regiment niet alleen verantwoordelijk is voor de voedselvoorziening en de kleding (inclusief wassen en reparatie) maar ook voor de BOS (brandstof, oliën en smeermiddelen) goederen, munitie, kantoorartikelen en meer. Het Regiment AAT is verantwoordelijk voor het transport van zowel goederen als personeel. De regimenten AAT en INT waren dus in theorie verantwoordelijk voor de logistiek in Nederlands-Nieuw-Guinea.

Nieuw-Guinea is een groot eiland, het op een na grootste eiland op aarde, in de Indische Archipel in Zuidoost-Azië. Het eiland is bijna volledig bedekt met jungle en moeras en heeft een daarbij horend klimaat, nat en warm het hele jaar door. Verder is het eiland ook erg bergachtig, hoewel er aan de noord- en zuidkust ook grote laaglanden zijn. Het eiland kent een grote biodiversiteit en dankzij de relatief geïsoleerde locatie een grote hoeveelheid aan unieke dier- en plantsoorten. Hoewel het eiland al minstens 40.000 jaar bewoond is, woonden de meeste mensen in de koloniale periode nog in kleine stammen aan de kust of in het binnenland. Veel van deze stammen hadden nauwelijks contact met de Europeanen op het eiland, zelfs tegenwoordig zijn er nog stammen die in het stenen tijdperk leven met nauwelijks of geen contact met de buitenwereld. Het eiland is politiek verdeeld in twee delen. Nederlands-Nieuw-Guinea bestond uit het westelijke deel van het eiland en vele kleine eilandjes rondom de kust en is tegenwoordig onderdeel van Indonesië. Het oostelijke deel was verdeeld tussen een Duitse en Britse kolonie, werd later bestuurd door Australië en is tegenwoordig het land Papoea-Nieuw-Guinea.

In het eerste hoofdstuk geef ik een kort algemeen overzicht van de Nederlandse aanwezigheid in Nieuw-Guinea. Vragen die in dit hoofdstuk beantwoord worden zijn: Hoe is Nederlands-Nieuw-Guinea in Nederlands bezit gekomen? Wat werd er met Nederlands-Nieuw-Guinea gedaan? Waarom werd Nederlands Nieuw-Guinea niet gelijk met de rest van Nederlands-Indië onafhankelijk. En waarom werd Nederlands-Nieuw Guinea in 1962 overgedragen aan Indonesië. Het onderwerp van het tweede hoofdstuk is de Nederlandse militaire aanwezigheid op Nederlands-Nieuw-Guinea. De focus ligt hierbij zowel op waaruit deze aanwezigheid precies bestond als op de activiteiten en acties waarmee de verschillende onderdelen van de krijgsmacht zich bezighielden. In het derde en laatste hoofdstuk wordt dieper ingegaan op de manier waarop de logistiek in Nederlands-Nieuw-Guinea georganiseerd was. Specifiek gaat dit over het transport van goederen, zowel op het eiland zelf als naar het eiland toe. Ook wordt er aandacht geschonken aan de bevoorrading van elk van de 5 klassen goederen die de intendance onderscheidt.

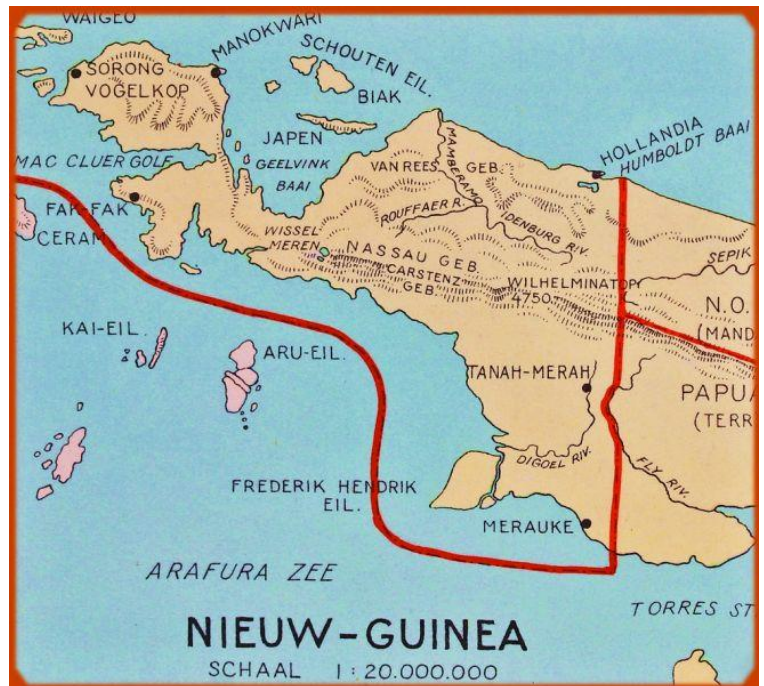
Hoofdstuk 1: De geopolitiek van Nederlands-Nieuw-Guinea

Voordat antwoord kan worden gegeven op de grote vragen over de logistiek is belangrijk om eerst te kijken naar de plaats waar het allemaal gebeurde: Nederlands Nieuw-Guinea. Want wat was dat eigenlijk voor een plaats, wat deden wij daar en waarom werden er in de jaren '50 en '60 zoveel Nederlandse militairen naar toe gestuurd?

Hoewel er eeuwenlang nauwelijks Nederlandse aanwezigheid was op Nieuw-Guinea claimde de VOC al sinds 1660 het protectoraat over het gebied.¹ In dat jaar sloot de maatschappij een verdrag met de sultan van Tidore. Tidore was een eilandje in Molukken ten westen van Nieuw-Guinea. In dit verdrag erkende de sultan het Nederlandse gezag over de Papoea volken. De Papoea's waren de inwoners van Nieuw-Guinea en van enkele kleinere eilandjes in de regio. Tidore heeft echter nooit gezag uitgeoefend over Nieuw-Guinea waardoor het verdrag juridisch niet veel betekende. In de twee eeuwen erna liet de VOC het eiland redelijk ongemoeid. Op Java, Sumatra en de Molukken was veel meer winst te halen dan op het onontwikkelde en onontgonnen eiland. In 1872 nam Nederland het gezag over Tidore over en daarmee ook het fictieve gezag dat Tidore had over Nieuw-Guinea.

Ondertussen waren ook de Britten en Duitsers gearriveerd op het eiland. In 1898 werd er een grens afgesproken op de 141^e meridiaan tussen het Nederlandse deel enerzijds en het Britse en Duitse deel anderzijds. In de jaren erop vestigde Nederland enkele bestuurlijke posten aan de verschillende kusten op het eiland. Fak Fak in het westen, Manokwari in het noorden en Merauke in het zuiden. Deze posten werden opgericht om gebiedsuitbreiding van de andere Europese machten tegen te houden en de eigen claim op het gebied te versterken. Er was nog steeds geen concreet Nederlands plan voor wat er met gebied moest gebeuren. De werkelijke macht van Nederland over het eiland bleef ook beperkt tot deze posten en de kusten. Het binnenland werd nauwelijks in kaart gebracht en Nederlandse gezag bestond er praktisch niet. Aan het begin van de 20^e eeuw werd er voorzichtig een start gemaakt met het uitbreiden van het Nederlands gezag. Er werden expedities gestuurd om het binnenland in kaart te brengen en te onderzoeken of er bruikbare grondstoffen in de vele bergen en oerwouden te vinden waren. Daarnaast werd er in 1938 een exploitatiemaatschappij opgericht die de handel met het eiland moest bevorderen, hier is tot aan de Tweede Wereldoorlog echter nooit veel van terecht gekomen.²

Naast het voorzichtige begin van economische exploitatie ging het eiland ook op een tweede manier een rol van betekenis spelen. Indo-Europeanen zagen in het nog weinig ontgonnen land een nieuw thuisland. In Nederlands-Indië hadden de Indo-Europeanen door hun Europese afkomst en oriëntatie

Kaart van Nederlands Nieuw-Guinea met de belangrijkste bestuursposten.

¹ Bosma, U., 'Nederlands Nieuw-Guinea en de late empire builders', *Low Countries Journal of Social and Economic History*, 6:3 (2009), 2-3.

² Bosma, U., 'Nederlands Nieuw-Guinea en de late empire builders', *Low Countries Journal of Social and Economic History*, 6:3 (2009), 3-4.

op Nederland eeuwenlang een belangrijke rol in het bestuur en vooral in de administratie gespeeld. De steeds beter opgeleide inheemse bevolking begon deze rol echter steeds meer over te nemen. Hierdoor verloren de Indo-Europeanen langzaam hun plaats in de maatschappij. Kolonisatie van Nederlands-Nieuw-Guinea werd door sommigen gezien als oplossing voor dit probleem. Vanaf de jaren '20 stichtte de eerste kleine groepen Indo-Europeanen kolonies op het eiland. Aanvankelijk gebeurde dit op particulier initiatief, vanaf 1938 met overheidssubsidie. Door het klimaat en slechte leefomstandigheden waren deze kolonies echter weinig succesvol.³

Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd Nieuw-Guinea net als de rest van Nederlands-Indië door Japan bezet. In het binnenland bleven nog wel enkele guerrillastrijders actief, helemaal gepacificeerd was het eiland dus niet onder de Japanse bezetting. De Japanse bezetter moedigde het Indonesische nationalisme aan. Indonesisch nationalisme was echter niet nieuw. In de eerste decennia van de 20^e eeuw was het nationalisme opgekomen dankzij een in Nederland opgeleide inheemse elite die kennis gemaakt had met Europese ideeën zoals nationalisme. Decennialang kwam er onder Nederlands bestuur weinig terecht van Indonesisch zelfbestuur maar de Japanse bezetter moedigde de nationalisten sterk aan dankzij het anti-Europese karakter van het nationalisme.⁴

Na de Tweede Wereldoorlog en het verslaan van de Japanse bezetter was Nederland door Britse en Amerikaanse druk wel bereid te praten over zelfbestuur. Van Nederlandse kant stond men een federatie van Indonesië voor. De kolonie zou opgedeeld worden in een aantal deelstaten met zelfbestuur die samen de Verenigde Staten van Indonesië zouden worden. Deze zou vervolgens met Nederland verbonden worden in de Nederlands-Indonesische Unie. Nederlands-Nieuw-Guinea zou oorspronkelijk deel worden van de oostelijke deelstaat van de Verenigde Staten van Indonesië. Deze afspraken werden gemaakt tijdens de conferentie van Linggadjati (1946). Nederland besloot echter eenzijdig dat Nederlands-Nieuw-Guinea geen onderdeel zou worden van de Verenigde Staten van Indonesië. Nederland zou het gebied zelf blijven besturen. Wel zou het onderdeel worden van de Nederlands-Indonesische Unie. Nederland had meerdere redenen voor deze beslissing. In de eerste plaats was het vooral een politiek besluit. Het Nederlandse parlement had grote moeite met het aanvaarden van de onafhankelijkheid van Nederlands-Indië. Ook omdat veel Indonesische nationalisten zoals Soekarno in Nederland gezien werden als collaborateurs en verraders door hun samenwerking met de Japanse bezetter tijdens de oorlog. Door vast te houden aan een deel van Nederlands-Indië was het mogelijk om een meerderheid te krijgen voor de, aangeklede, overeenkomst van Linggadjati.⁵ Een ander argument was dat zo de mogelijkheid voor de kolonisatie van de Indo-Europeanen beschikbaar bleef. Hoewel van deze kolonisatie nog weinig terecht was gekomen.⁶

De Indonesiërs waren zeer ontsteld over deze Nederlandse beslissing en weigerde in eerste instantie de nieuwe 'aangeklede' overeenkomst te ratificeren. Begin 1947 werd toch door beide partijen akkoord gegaan met de aangeklede versie van de overeenkomst. Er werd afgesproken dat er over Nederlands-Nieuw-Guinea later een akkoord gesloten zou worden. Toen in 1949 Indonesië onafhankelijk werd, was er over Nieuw-Guinea nog geen overeenkomst gesloten. Er veranderde dus feitelijk niets aan de situatie. Nederland bleef het gezag houden over het eiland terwijl de nieuwe Indonesische republiek ook zeggenschap claimde over het gebied. In 1950 ontmantelden de

³ Bosma, U., 'Nederlands Nieuw-Guinea en de late empire builders', *Low Countries Journal of Social and Economic History*, 6:3 (2009), 4.

⁴ P.B.R. de Geus, *De Nieuw-Guinea kwestie. Aspecten van buitenlands beleid en militaire macht* (Leiden, 1984), 15-16.

⁵ *Ibidem*, 28-30.

⁶ J.J. Nortier en J.W. de Leeuw, *het 6^e infanterie bataljon in Nieuw-Guinea. Een geschiedenis van een geruisloos opgelost bataljon* (Beegden, 2005), 9.

Indonesische nationalisten in hoog tempo de deelstaten van de Verenigde Staten van Indonesië.⁷ In augustus 1950 werd vervolgens de Republiek Indonesië uitgeroepen. Dit was in tegenstelling tot de eerdere Verenigde Staten een eenheidsstaat. In september werd vervolgens ook de Republiek der Zuid-Molukken binnengevallen. Deze republiek was opgericht in de Molukken in reactie op de centralisatiepogingen van Soekarno. De Molukkers wilden geen onderdeel zijn van een Indonesische staat. Soekarno en de Indonesische nationalist wilde duidelijk een eenheidsstaat die de hele voormalige kolonie omvatte. Deze ontwikkelingen, samen met de slechte behandeling van Nederlanders in Indonesië, zorgde voor een verslechtering van de verhoudingen tussen Indonesië en Nederland. Hierdoor kwamen onderhandelingen over de status van Nederlands-Nieuw-Guinea ook tot stilstand. In Nederland was geen enkele meerderheid te vinden voor een overdracht aan Indonesië. De internationale druk op Nederland was begin jaren '50 ook minder. Dit kwam mede omdat Indonesië weigerde een kant te kiezen in de Koude Oorlog. Daarom wilde Australië Nederlands-Nieuw-Guinea graag behouden als bufferzone tussen hen en een mogelijk communistisch Indonesië en waren ook de Amerikanen meer geneigd zich afzijdig te houden.⁸

President Soekarno van Indonesië

Terwijl de onderhandelingen over Nieuw-Guinea stagneerde, begon Nederland met het opbouwen van een nieuw bestuur op het eiland. Vanaf midden jaren '50 begon de focus van dit bestuur zich meer te richten op zelfbestuur. Dit was ook een belangrijk onderdeel van de justificatie van Nederland voor het bezit van het eiland. Het Nederlandse gezag zou de lokale bevolking opleiden zodat het zichzelf kon gaan besturen als onafhankelijk land of mogelijk samen met het Australische deel van het eiland (controle over het oostelijke deel van het eiland was na de Eerste Wereldoorlog overgegaan op Australië). Dit was ook de reden dat Indonesië geen recht zou hebben op het gebied. Volgens het zelfbeschikkingsrecht mocht een volk zelf beslissen over hoe het bestuurd werd. En aangezien Nieuw-Guinea een eigen volk had, de Papoea's, mochten deze ook zelf beslissen hoe ze bestuurd werden. Nadat Nederland ze voldoende daartoe had opgeleid uiteraard. Voor een aantal Nederlanders was er ook nog een andere reden voor het vasthouden aan de kolonie. Nederland was mede dankzij het bezit van Indië een belangrijke en rijke macht geweest. Het verlies van Nederlands-Indië was daarom maar moeilijk te verwerken voor veel Nederlanders, door vast te houden aan Nieuw-Guinea kon volgens sommigen een deel van deze vergane glorie nog vastgehouden worden. Een belangrijke Nederlander die deze mening aangedaan was, was Joseph Luns. Hij was als minister belast met buitenlands beleid buiten Europa en daarmee ook met de onderhandelingen over Nieuw-Guinea.⁹

Halverwege de jaren '50 werd Indonesië steeds ongeduldiger over de, in hun ogen, Nederlandse bezetting van Nieuw-Guinea. Dit had tot gevolg dat er een groeiende anti-Nederlandse stemming aanwezig was in Indonesië. Zo werden er in 1957 economische maatregelen tegen Nederland genomen: Nederlanders werden uitgezet en Nederlandse bedrijven werden genationaliseerd. In Nederland zorgde deze maatregelen voor nog meer verontwaardiging ten opzichte van Soekarno en Indonesië. Over Nieuw-Guinea werd in deze periode helemaal niet meer onderhandeld. Tegelijkertijd met de economische maatregelen begon Indonesië het leger te versterken. Het aantal troepen werd uitgebreid en door de aankoop van Russisch en Amerikaans materiaal werd er ook gemoderniseerd.¹⁰ Als antwoord hierop breidde Nederland de militaire aanwezigheid op het eiland ook uit, hoewel dit

⁷ Hans Meijer, *Den Haag-Djakarta. De Nederlands-Indonesische betrekkingen 1950-1962*, (Utrecht, 1994).

⁸ Ibidem, 219-222.

⁹ P.B.R. de Geus, *De Nieuw-Guinea kwestie*, 77-80.

¹⁰ Hellema, D., *De Karel Doorman naar Nieuw-Guinea* (Amsterdam, 2005), 24-25.

pas vanaf 1960 echt gestalte kreeg.¹¹ Door de afstand naar Nederland en de omvang van het gebied kon Nederland het eiland echter maar beperkt beschermen. Hierdoor kreeg Indonesië een sterke militaire overmacht ten opzichte van Nederland in de regio. Aangezien Nederland niet langer in staat was het eiland militair te verdedigen mocht Indonesië serieus een invasie uitvoeren, ging Nederland op zoek naar bondgenoten. De voornaamste mogelijkheid waren de Amerikanen. Minister Luns ging op bezoek bij zijn Amerikaanse ambtsgenoot voor steun. Volgens minister Luns had hij deze steun gekregen en zo presenteerde hij het ook in Nederland. In werkelijkheid was de steun veel vrijblijvender dan Luns had voorgedaan. In Nederland ontstond dus een verkeerd beeld over eventuele Amerikaanse steun bij een Indonesische inval.¹²

Vanuit Indonesië werd de oorlogsdreiging steeds groter. In toespraken zinspeelde Soekarno op een invasie en Indonesië begon ook de daad bij het woord te voegen. Eind jaren '50 werden er voor het eerst Indonesische infiltranten gearacheteerd en met bootjes gedropt in Nederland-Nieuw-Guinea. Ze moesten de inheemse bevolking opzetten tegen de Nederlanders en zo een eventuele invasie voorbereiden. Om diezelfde reden werden er ook radiobERICHTEN verzonden en strooibiljetten verspreid. Nederlandse militairen maakte jacht op deze infiltranten. De meeste gevechten tussen Nederlandse en Indonesische militairen vonden plaats in deze context. Aan beide zijden vielen bij deze gevechten slachtoffers. In 1960 verbrak Indonesië het diplomatieke contact met Nederland. Als reactie hierop probeerde de Nederlandse regering de situatie te internationaliseren. Bijvoorbeeld door een derde land als bemiddelaar te vragen of door de VN een rol te laten spelen. Dit was echter weinig succesvol, mede door het ontbreken van Indonesische steun voor een dergelijke ontwikkeling. Ook was er in de Nederlandse samenleving weinig steun voor het overdragen van de zeggenschap over Nieuw-Guinea. Ondertussen begon de VS steeds meer te vrezen dat Indonesië door het conflict in de armen van de Sovjet-Unie gedrukt werd. Zo bezochten de Indonesische ministers van buitenlandse zaken en Defensie in 1961 Moskou voor de aankoop van zware wapens.

Om haar eigen claim op het gebied te versterken richtte Nederland datzelfde jaar een Nieuw-Guinees parlement op waarvoor verkiezingen gehouden werd. Op deze manier wilde Nederland laten zien dat het werk maakte van het zelfbestuur van de Papoea's en haar aanwezigheid rechtvaardigen. Indonesië reageerde hier woedend op, volgens hen kon er geen sprake zijn van Nieuw-Guineese onafhankelijkheid. Het eiland was immers een onderdeel van Indonesië dat bezet werd door een koloniale macht. In september 1961 deed Nederland nog een laatste poging om de kwestie internationaal op te lossen. In een VN-voorstel werd geopperd het gebied onder het toezicht van de VN te stellen en een referendum te organiseren over de toekomst van Nieuw-Guinea. Toen bleek dat het voorstel geen meerderheid zou halen, werd het voorstel weer ingetrokken.¹³

Na de acties van de Nederlandse regering escaleerde het conflict met Indonesië. In Januari 1962 kwam het tot een treffen tussen de Nederlandse marine en een aantal boten met infiltranten waarbij een van de boten zonk. Dit treffen kwam bekend te staan als de slag bij Vlakke Hoek. Indonesië voerde het aantal infiltranten na de slag substantieel op. Ondertussen was in Nederland de vraag ontstaan of er wel op internationale steun gerekend kon worden. In 1961 werd Goa door India ingenomen en dit werd dankzij een VN-veto van de Sovjet-Unie niet veroordeeld. Men vreesde eenzelfde reactie op een invasie van Nieuw-Guinea. De VS begon ondertussen druk uit te oefenen op zowel Indonesië als Nederland. Op Indonesië om de invasie tegen te houden en op Nederland om terug te keren aan de onderhandelingstafel.¹⁴ Onder druk van de VS en de Indonesische

¹¹https://www.papuaerfgoed.org/nl/Het_spoor_van_de_veteranen+#Biak%20wordt%20steunpunt%20van%20de%20luchtmacht, geraadpleegd 02-07-2019.

¹² P.B.R. de Geus, *De Nieuw-Guinea kwestie*, 132-137.

¹³ Ibidem, 148-151.

¹⁴ John J. van Galen, *Ons laatste oorlogje. Nieuw-Guinea: de Pax Neerlandica, de diplomatieke kruistocht en de vervlogen droom van een Papoea-natie*, (Weesp, 1984), 257-275.

oorlogsdreiging en zonder bondgenoten accepteerde de Nederlandse regering de nieuwe onderhandelingen. Met Amerikaanse bemiddeling werd er in het geheim in New York onderhandeld met Indonesië. Er werd een verklaring getekend dat Nieuw-Guinea via een korte periode onder VN-zeggenschap op 1 mei 1963 overgedragen zou worden aan Indonesië. Zij zouden dan uiterlijk 1969 een referendum over aansluiting bij Indonesië moeten organiseren. Nederland moest uiteindelijk onder internationale druk en Indonesische oorlogsdreiging toch zwichten en het laatste gebied in de 'Oost' opgegeven. Het voorgeschreven referendum werd inderdaad in 1969 gehouden. Het gebied stemde voor aansluiting bij Indonesië.¹⁵

¹⁵ Ibidem, 284-286.

Hoofdstuk 2: De Nederlandse krijgsmacht op Nederlands-Nieuw-Guinea

Voordat ik dieper inga op de Nederlandse militaire aanwezigheid in Nieuw-Guinea, een kort overzicht van de verschillende onderdelen van de krijgsmacht die in Nederlands-Nieuw-Guinea actief waren. In de eerste plaats was er de Koninklijke Marine, de vloot. Alle grote schepen hoorden bij de marine, evenals het Korps Mariniers en zelfs een kleine groep vliegtuigen. Ten tweede was er de Koninklijke Landmacht, waar de INT en de AAT onderdeel van uit maakte, zij leverde het gros van de soldaten op land. Als derde was ook de Koninklijke Luchtmacht actief in het gebied, zoals de naam vermoed waren zij voornamelijk verantwoordelijk voor de militaire luchtvaart in Nederlands-Nieuw-Guinea. Daarnaast was er nog het KNIL (Koninklijk Nederlands-Indisch Leger). Dit was het Nederlandse koloniale leger in Nederlands-Indië en was op papier volledig gescheiden van de andere onderdelen van de Nederlandse krijgsmacht. Het viel ook onder een ander ministerie (Koloniën in plaats van Oorlog, zoals de rest van de krijgsmacht). De KNIL werd in 1950 opgeheven nadat Indonesië onafhankelijk was geworden en ze niet langer noodzakelijk was.

Zoals in het voorgaande hoofdstuk beschreven was Nederlands-Nieuw-Guinea een achtergebleven gebied binnen Nederlands-Indië. Hoewel het technisch al eeuwenlang onderdeel van de kolonie was, was de Nederlandse aanwezigheid en exploitatie lange tijd minimaal. Als gevolg hiervan was de Nederlandse militaire aanwezigheid in de regio ook zeer gering. Aan de vooravond van de Japanse invasie van Nederlands-Indië was er slechts een kleine KNIL aanwezigheid op het eiland.¹⁶ Tijdens de Japanse invasie van Nederlands-Indië in 1942 vielen de kustplaatsen snel in Japanse handen. De Japanners werden slechts tegengehouden door de slechte infrastructuur en de grote van het eiland. Slecht een klein gebied in het zuidoosten (rond Merauke) bleef vrij van Japanse bezetting. Meer vanwege desinteresse vanuit Japanse kant dan vanwege Nederlands of geallieerd verzet. Hiermee bleef dit het enige gebied in Nederlands-Indië waar de Nederlandse vlag blijft wapperen. In de praktijk reikte de macht van de Japanse bezetter niet verder dan de kuststrook. Mede hierdoor bleef er in het binnenland een groep guerrillastrijders onder leiding van Mauritz Christiaan Kokkelink gedurende de hele oorlog actief. In 1944 werden de noordelijke kustplaatsen een voor een bevrijd door het Amerikaanse leger tijdens hun opmars richting de Filipijnen. De Amerikaanse militairen vertrokken echter alweer snel naar het volgende doel.¹⁷

In de eerste jaren na de Tweede Wereldoorlog waren er opnieuw maar weinig militairen in Nederlands-Nieuw-Guinea. Hoewel in de kolonie Nederlands-Indië de politionele acties en de Indonesische onafhankelijkheidsstrijd plaatsvond, was het op Nederlands-Nieuw-Guinea relatief rustig. Dit betekende dat de meeste Nederlandse en KNIL-militairen naar eilanden waar meer strijd was gestuurd werden, zoals Java en Sumatra. Er was slechts een beperkte Nederlandse en KNIL-aanwezigheid op het eiland. Daarnaast was er nog een net opgerichte Papoea-brigade¹⁸ Dit veranderde plotseling en snel na de Indonesische onafhankelijkheid. Nederlands-Nieuw-Guinea maakte hier zoals eerder beschreven geen onderdeel van uit. Omdat het eiland bij Nederland bleef was er een grondige reorganisatie van de militaire aanwezigheid nodig voor de nieuwe situatie. Na een tussenperiode waarin veel heen en weer geschoven werd met allerlei soorten militairen, werd besloten tot een meer permanentere bezetting door voornamelijk mariniers.

¹⁶ P.B.R. de Geus, *De Nieuw-Guinea kwestie*, 13-14.

¹⁷ Ibidem, 15-16.

¹⁸ Ibidem, 17.

Een van de eenheden uit deze tussenperiode die ik even wil uitlichten was een AAT-eenheid die al enige tijd in Nederlands-Indië aanwezig was. B-peloton van de 43 Compagnie Aan en Afvoer Troepen vertrok in december 1949 naar Hollandia (aan de noordoostkust).¹⁹ Ze werden hier als ondersteuning van het 434 Bataljon Infanterie dat naar Nieuw-Guinea gestuurd was om de daar aanwezige troepen te versterken tijdens de soevereiniteitsoverdracht van de rest van Nederlands-Indië. Officieel waren de taken ordehandhaving en het tegengaan van Indonesische infiltraties. Het 43 AAT was verantwoordelijk voor transportondersteuning, zowel door troepentransport voor bijvoorbeeld patrouilles als door

Legerkamp bij Hollandia bij aankomst van 43 AAT op 25 december 1949. Foto: Jan Boes.

goederentransport, bijvoorbeeld van materiaal dat in de haven was aangekomen. In werkelijkheid waren de aanwezige militairen meer bezig met het leefbaar maken hun leefomgeving. Veel strijd werd er op dit moment nog niet gevoerd op het eiland. Er werd hooguit tijdens een patrouille nog een verdwaalde Japanse soldaat gevonden. Daarnaast was er ook nog veel overgebleven Amerikaanse materiaal dat ontmanteld moest worden. Hierin speelde de DETA (Dienst Economische en Technische Aangelegenheden) een belangrijke rol. Dit waren Indische werkers die ingehuurd werden om op Nieuw-Guinea te werken. Ook bij de opbouw van Hollandia speelde deze werkers een belangrijke rol. Een groot deel van hen werd te werk gesteld bij de dienst Genie.²⁰ Een andere groep die meewerkte aan de opbouw van de infrastructuur en het ontmantelen van het Amerikaanse materiaal waren veroordeelde NSB'ers.²¹

Terwijl deze en andere eenheden tijdelijk in Nieuw-Guinea gestationeerd werden, werd er in Den Haag een discussie gevoerd over een meer permanentere bezetting op het eiland. Verschillende opties werden geopperd. Tot de mogelijkheden behoorden KNIL-eenheden, inheemse Papoea-eenheden (die veelal nog gevormd zouden moeten worden) en verschillende samenstellingen van Nederlandse militairen. Uiteindelijk werd besloten op een bezetting die voornamelijk bestond uit marinier-eenheden. Men was van mening dat de training en vaardigheden van de mariniers het beste paste bij de taken die uitgevoerd zouden moeten gaan worden in Nederlands-Nieuw-Guinea. Deze taken waren de volgende: tegengaan van vijandelijke (Indonesische) infiltratie, het bewaken van de openbare orde en vlagvertoon. Tegengaan van vijandelijke infiltratie en het bewaken van de openbare orde spreken voor zich, vlagvertoon is letterlijk het tonen van jouw (de Nederlandse vlag) om te tonen dat jij de baas bent in een gebied. Aangezien het binnenland grotendeels onbegaanbaar was en alle belangrijke locaties zich aan de kust bevonden was het voor de aanwezige troepen noodzakelijk zich voornamelijk te verplaatsen over water, langs de kusten en delta's en over zee. Vlagvertoon gebeurde voornamelijk door patrouilles langs de kusten. Hierom werden de mariniers het meest geschikt geacht voor deze taken, zij hadden de meeste ervaring met operaties in en rondom het water. Er werd wel opgemerkt dat er extra training nodig zou zijn voor taken waar de mariniers onbekend mee waren zoals patrouilles in het binnenland. Het zou echter nog tot 1955

¹⁹ <https://www.indie-1945-1950.nl/web/43aat.htm>, geraadpleegd op 29-07-2019.

²⁰ https://www.papuaerfgoed.org/nl/DETA-jongens_bouwden_naoorlogse_Hollandia_op, geraadpleegd op 30-07-2019.

²¹ <https://www.papuaerfgoed.org/nl/node/20202>, geraadpleegd op 30-07-2019. NSB = Nationaal-Socialistische Beweging, een politieke beweging die in Nederland vanaf 1931 opkwam en sterke gelijkenissen ging vertonen met het nazisme in Duitsland.

duren voordat de mariniers alle taken van de landmacht volledig hadden overgenomen en alle landmacht-militairen vertrokken waren uit Nieuw-Guinea.²²

Het doel was dat Nederlands-Nieuw-Guinea grotendeels onafhankelijk kon opereren, daarom werden er ook onderdelen van bijvoorbeeld de technische dienst meegestuurd, zodat onderhoud en reparaties van materiaal ook ter plekke kon gebeuren. De reden hiervoor was vooral praktisch, het zou namelijk veel meer moeite kosten om alles naar Australië, naar Japan of zelfs naar Nederland te sturen dan om lokaal onderhouds-infrastructuur op te bouwen. Naast de gevechtseenheden die verantwoordelijk waren voor de patrouilles was er uiteraard ook veel ondersteunend personeel aanwezig op de verschillende basissen, van communicatie tot geestelijke verzorging en van entertainment tot administratie. Kortom er werd een stationering voor de toekomst opgebouwd. Het idee was dat de troepen er voor lange tijd zouden blijven.²³

In het begin van de jaren '50 was de situatie nog relatief rustig. In deze eerste jaren was Indonesië nog volop bezig met het opbouwen van de eigen staat, waardoor ze nog geen grote bedreiging vormde voor Nederlands-Nieuw-Guinea. Er vonden wel enkele infiltraties plaats, maar deze vormden geen enkele bedreiging voor de veiligheid van het gebied.²⁴ Hoewel er lokaal binnenlandse problemen waren met bijvoorbeeld anti-Nederlands sentiment onder de lokale bevolking, verschilde dit sterk per locatie en was het over het algemeen een klein probleem. De grote uitzondering hierop was de enige lokale opstand van een Papoea-stam in deze periode: de Obano-opstand van 1956.

De Obano-opstand vond zijn oorsprong in de gigantische cultuurverschillen tussen de Westerse bestuurders en zendelingen enerzijds en de lokale Kepaukoe anderzijds. Het gebied waarin zij leefden, het Wisselmeren gebied, werd pas in 1936 ontdekt, door een Nederlandse piloot. Vlak voor de Tweede Wereldoorlog werd er een bestuurspost gevestigd (de eerste in het binnenland) die echter al snel weer verlaten moest worden. Na de oorlog werd er een nieuwe bestuurspost gevestigd in de regio. Nederlandse gewoontes en gebruiken en het Nederlands recht werden langzaam geïntroduceerd. Dit zorgt voor frictie met sommige Kepaukoe-stammen. Het verlies van invloed van stamhoofden en een epidemie van varkenspest meegebracht door Nederlandse varkens speelde ook een rol. In 1956 barstte de bom en werd een Amerikaanse zendelingenpost in de Obano-vallei, aan de zuidkant van grootste meer, aangevallen en compleet verwoest. Hierbij werden ook een onderwijzer en enkele bewakers gedood.

Als reactie werd een geweergroep van het Korps Mariniers, ongeveer 60 man, naar het gebied gestuurd om de orde te herstellen. De groep arriveerde in de vallei, zette een bivak op en begon met patrouilles. Deze werden ondersteund door Kepaukoe-mannen die de Nederlanders nog wel goed gezind waren. Door het vernielen van kampongs (dorpjes) en tuinen en het vrijlaten van varkens werd getracht met machtsvertoon de orde te herstellen. Ook vonden er enkele schietincidenten plaats waarbij patrouilles met pijlen aangevallen werden in het hoge gras. Terugschieten bleek onmogelijk omdat het gras de Papoea's goed verborg. Later werd ook geprobeerd met mortieren de Kepaukoe's de schrik aan te jagen of te doden, maar ook dit bleek niet erg effectief. Tenslotte waren het andere Kepaukoe stammen, die de Nederlanders wel goed gezind waren en bovendien ook nog wel een appeltje te schillen hadden met de vijandelijke stammen die de opstand neerslaan. Hierbij vallen enkele honderden doden maar op de zendelingen na waren dit uitsluitend Papoea's.²⁵

²² Nationaal Archief, Archief Ministerie van Defensie: Strijdkrachten in Nederlands-Nieuw-Guinea 1950-1962 D20 [hierna strijdkrachten in NNG], inv. nr. 74.

²³ Ibidem.

²⁴ P.B.R. de Geus, De Nieuw-Guinea kwestie, 81.

²⁵ Voor meer informatie over de oorzaken van de opstand en de Nederlandse pogingen het in de doofpot te stoppen raad ik de Andere Tijden aflevering over de opstand ten zeerste aan.

<https://anderetijden.nl/programma/1/Andere-Tijden/aflevering/518/De-Obano-opstand>.

Zoals gezegd was de dreiging vanuit Indonesië de eerste jaren minimaal. Indonesië had de eerste helft van de jaren '50 echter besteed aan het opbouwen van de staat en het leger. Hierdoor was het Indonesische leger steeds meer in staat een bedreiging te vormen voor Nederlands-Nieuw-Guinea. Vanaf ongeveer 1958 voerde Indonesië het aantal infiltraties flink op. Dit gebeurde op twee verschillende manieren. Indonesische soldaten konden per parachute gedropt worden in Nieuw-Guinea of ze konden per boot op een van de vele kilometers kust arriveren. Eenmaal in Nieuw-Guinea verdwenen de Indonesische infiltranten in de rimboe om zich daar te verzamelen. Het doel van de infiltranten was het verstoren van de openbare orde in Nieuw-Guinea, het kweken van anti-Nederlands sentiment onder de lokale bevolking en op de langere termijn het voorbereiden van een militaire invasie. De infiltraties waren niet de enige acties van Indonesische kant, er werden bijvoorbeeld ook strooibiljetten verspreid en radiosignalen verzonden met vergelijkbare doelen.²⁶

De al aanwezige militairen slaagden er telkens in om samen met de lokale bevolking en de politie de infiltranten op te sporen en gevangen te nemen of te doden. Indonesische soldaten die uit handen van de Nederlandse mariniers wisten te blijven deden dit door zich in het binnenland te verbergen en konden daardoor weinig versturende activiteiten uitvoeren. De intensivering van de infiltraties en de steeds dreigender taal van Indonesië zorgde er wel voor dat in Nederland besloten werd om versterkingen naar Nederlands-Nieuw-Guinea te sturen. Hoewel het aantal mariniers in de voorgaande jaren wel licht was gestegen waren ze onvoldoende om de gehele kustlijn te bewaken. Daarom werden vanaf 1958 veel versterkingen naar Nieuw-Guinea gestuurd. De net opgerichte 7^e afdeling lichte luchtdoelartillerie werd naar Biak gestuurd. Biak was belangrijk omdat het de luchtverbinding met Nederland onderhield. Ook zou het verlies van het eiland een aanval op Hollandia, de belangrijkste kustplaats, mogelijk maken. Ook werden radarinstallaties van de luchtmacht versterkt en uitgebreid. In 1959 werden er ook twee versterkte pelotons mariniers gestuurd naar Hollandia en Manokwari. Er werd echter besloten dat er nog meer versterkingen nodig waren, daarom werd het 6^e infanteriebataljon van de landmacht met een sterkte van ongeveer 1000 man opgericht in Nederland. Het bataljon arriveerde eind 1960 in Nieuw-Guinea en nam daar de posten aan de west- en zuidkust (Sorong, Merauke, Fak Fak en Kaimana) over van de mariniers. De mariniers bleven aan de noordkust actief als een reservemacht die zou kunnen reageren op een Indonesische aanval.²⁷

Onderdeel van deze versterkingen was ook een van de meest unieke zeetochten in de geschiedenis van de Nederlandse vloot. Op 30 mei 1960 vertrok vanuit Rotterdam Nederlands grootste marineschip ooit en haar tweede en laatste vliegdekschip, de Hr. Ms. Karel Doorman, voor de lange reis naar Nieuw-Guinea. Het schip werd vergezeld door twee torpedobootjagers en een tanker, tezamen vormde de schepen het

De Hr. Ms. Karel Doorman in 1955.

Smaldeel V. Het doel van de reis van in de eerste plaats het versterken van de militaire aanwezigheid op Nieuw-Guinea, zo werd er een tiental gevechtsvliegtuigen vervoerd, bestemd voor de luchtmacht daar en werden er oefeningen met het smaldeel in Nieuw-Guinese wateren gepland. Daarnaast was de tocht ook de ultieme vorm van vlagvertoon. Door deze tocht poogde Nederland aan Indonesië en de wereld te laten zien dat het de militaire macht had om haar gebied te verdedigen. Ook wilde men door het aandoen van buitenlandse havens in bijvoorbeeld Japan internationaal goodwill kweken voor de Nederlandse positie. Hoewel de versterkingen en de oefeningen die gepland waren succesvol waren mislukte het politieke doel compleet. Indonesië reageerde woedend en verbrak alle

²⁶ J.J. Nortier en J.W. de Leeuw, *het 6^e infanterie bataljon*, 11.

²⁷ *Ibidem* 12-13.

diplomatieke contacten met Nederland, veel buitenlandse havens weigerde het smaldeel toegang en de tocht zorgde voor frictie en onbegrip bij bondgenoten zoals de VS, het VK en Japan.²⁸

In 1961 en 1962 stuurde Indonesië steeds meer infiltranten naar Nieuw-Guinea. Op 15 januari 1962 leidt dit tot de laatste zeeslag waar de Nederlandse marine aan deelnam: de slag bij de Vlakke Hoek. In de avond van 15 januari spotte een verkenningsvliegtuig op patrouille drie motortorpedoboten ergens tussen de Aroe-eilanden en de zuidkust van Nieuw-Guinea. De boten werden verwacht, de inlichtingendienst had de boten al bij vertrek uit Java ontdekt en men wist dus dat er een grootschalige infiltratie op handen was. De eerste aanval van het vliegtuig mislukte door een haperende mitrailleur, de boten schoten terug maar wisten ook geen schade aan te richten. Kort daarna ging de torpedootjager Hr. Ms. Evertsen over tot de aanval. Met het eerste salvo werd een van de drie boten geraakt en tot zinken gebracht. De andere twee maakte rechtsomkeert en werden achtervolgd door de Evertsen. Daarbij werd van afstand nog een tweede motortorpedootje geraakt en de derde liep vast op een klip.²⁹ Hiermee was Nederlands laatste zeeslag en het laatste gezonken vijandelijke schip een feit.³⁰

De zeeslag was echter niet het einde van de infiltratiepogingen van Indonesië. Eerder het startsein van een grote operatie die uiteindelijk tot een grootscheepse invasie half augustus zou moeten leiden. In Den Haag beseftte men ook dat een invasie realistisch begon te worden. Daarop werd besloten om nog meer versterkingen naar de regio te sturen. Er werden nog meer mariniers gestuurd. Ook werden er onder de noemer operatie Zaltbommel veel land- en luchtmacht versterkingen gestuurd. Het gaat om het 41e Bataljon Stoottroepen, het 17e Infanterie Bataljon en de 928e en de 940e Afdelingen lichte Luchtdoelartillerie plus ondersteunende eenheden. Het aantal vliegtuigen wordt uitgebreid en er worden extra schepen gestuurd. Hierdoor werd de sterkte van de vloot daar 3 fregatten, 4 torpedootjagers en drie onderzeeërs plus een groot aantal kleinere schepen. In totaal zijn er halverwege 1962 bijna 10.000 Nederlandse militairen aanwezig op Nederlands-Nieuw-Guinea. Ondertussen worden er nog steeds met enige regelmaat infiltranten aangehouden en Indonesische vliegtuigen verjaagd.³¹

Voordat alle versterkingen goed en wel op hun plaats waren, moesten ze echter alweer vertrekken. Op 15 augustus 1962 werd het overdrachtsakkoord ondertekend en na een korte periode onder VN-zeggenschap zou het gebied overgedragen worden aan Indonesië. Op 18 augustus werden alle gevechtshandelingen gestaakt en konden de Nederlandse militairen zich gaan voorbereiden op de terugkeer naar Nederland, wat in de maanden die volgden ook daadwerkelijk gebeurde.

²⁸ D. Hellema, *De Karel Doorman naar Nieuw-Guinea* (Amsterdam, 2005), 7-9.

²⁹ P.B.R. de Geus, *De Nieuw-Guinea kwestie*, 163.

³⁰ Ook over de zeeslag is een uitstekende aflevering van *Andere Tijden*:

<https://www.anderetijden.nl/programma/1/Andere-Tijden/aflevering/564/De-slag-bij-Vlakke-Hoek>.

³¹ https://www.papuaerfgoed.org/nl/Het_spoor_van_de_veteranen+#Biak%20wordt%20steunpunt%20van%20de%20luchtmacht, geraadpleegd op 01-08-2019.

Hoofdstuk 3: Bevoorrading en transport van de landmacht in Nederlands-Nieuw-Guinea

De logistiek in Nederlands-Nieuw-Guinea was zeer complex. De enorme afstanden, het warme en natte klimaat, het gebrek aan infrastructuur en de onherbergzaamheid van het gebied maakte zelfs simpele taken zeer ingewikkeld en tijdrovend. Van aanvraag tot levering kon bijvoorbeeld in veel gevallen tot wel zes maanden duren.³²

Om binnen de grote wirwar aan goederen, locaties en tijdstippen enige orde te scheppen, heb ik de logistiek verdeeld in drie niveaus: het hele gebied, de garnizoenen en patrouilles. Het hele gebied gaat over hoe goederen die voor alle militairen of op veel verschillende plaatsen nodig zijn, of die bijvoorbeeld vanuit Nederland moeten komen. Bij de garnizoenen gaat het om de logistiek van de individuele plaatsen zoals Sorong, Hollandia of Biak. En ten slotte bij de patrouilles gaat het om hoe tijdens patrouilles logistieke zaken zoals drinkwater, voedsel of munitie geregeld werden. Daarnaast verdeelde de landmacht zelf alle goederen in vijf bevoorradingsklassen. Klasse I is voedsel en water, klasse II bestaat uit kleding, reservedelen, gereedschappen en de uitrusting, klasse III zijn de BOS (Brandstof, Olie en Smeermiddelen) goederen, klasse IV betreft bouw materiaal, tenten, bulkmateriaal, kantoormiddelen en veldversterking (zoals prikkeldraad) en klasse V is munitie. Deze verdeling zal ook zoveel mogelijk aangehouden worden. In theorie was deze logistiek het terrein van het Regiment INT, oftewel de intendancetroepen. In de praktijk echter was de situatie ingewikkelder en hadden sommige eenheden hun eigen logistieke lijnen en werd er ook veel samengewerkt met de marine en de luchtmacht, die weer hun eigen logistieke organisatie hadden. Ook verschilde de logistiek per tijdperiode, per plaats en per patrouille. Hiernaast was ook transport een belangrijk onderdeel van de logistiek. Zowel het transport van en naar Nederland als het transport op Nieuw-Guinea. In theorie was hier de AAT verantwoordelijk voor, maar ook hier was de situatie in de praktijk ingewikkelder.

Transport naar Nederlands-Nieuw-Guinea

Om te beginnen is er de vraag: hoe kwam men eigenlijk in Nederlands-Nieuw-Guinea? Voor zowel mensen als goederen waren er twee mogelijkheden met beide hun eigen problemen. Ten eerste kon per boot gereisd worden. Dit duurt echter lang. Een enkele reis duurde ruim een maand non-stop varen.³³ Dit bracht problemen voor zowel personeel als voor goederen. Tijdens de reis waren er levensmiddelen nodig, deze namen ruimte in en konden bederven. Daarnaast waren de soldaten vaak jonge mannen die nog nooit een grote reis gemaakt hadden. Dit zorgde voor problemen zoals zeeziekte en heimwee. Op een lange reis kon ook de verveling toeslaan en dat kon ook voor problemen zorgen. Goederen konden bederven, zeker voedsel. Ook waren de aanvoerlijnen lang waardoor het erg lang kon duren voordat aangevraagde goederen arriveerde, dit maakte planning in Nederlands-Nieuw-Guinea lastig. In noodgevallen kon er bijvoorbeeld ook niet snel extra hulp of extra materiaal gestuurd worden. En er waren ook politieke moeilijkheden met een reis per schip. De snelste route naar Nieuw-Guinea is door het Suezkanaal en de Rode Zee. In 1956 werd het kanaal echter genationaliseerd door Egypte. Egypte was bevriend met Indonesië en niet met Nederland. Dit betekende dat bijvoorbeeld een troepentransport niet door het Suezkanaal kon omdat Egypte het niet door zou laten. Dit hield in dat zeeschepen of om Afrika heen moesten varen of via het

³² Nederlands Instituut voor Militaire Historie, Archief nummer 541 Nederlands-Nieuw-Guinea (NNG [hierna archief NNG], inv. nr. 165.

³³ Bureau geschiedschrijving Bevoorrading- en Transporttroepen Archief, Nederlands-Nieuw-Guinea.

Panamakanaal varen en de hele Stille Oceaan doorkruisen. Het grote voordeel van reizen per schip was echter dat het veel goedkoper was dan reizen per vliegtuig. Dit gold zeker voor goederenvervoer.³⁴

Vliegen daarentegen was veel sneller, theoretisch was het binnen een dag mogelijk, maar omdat het bereik van vliegtuigen in de periode nog kleiner was, waren er enkele tussenstops nodig, zodat er getankt kon worden. Vliegen was wel veel duurder, omdat de capaciteit van vliegtuigen veel kleiner was, wederom is dit vooral belangrijk bij het vervoer van goederen. Ook bij reizen via vliegtuig speelde politiek een rol. Veel landen waar tussenstops gemaakt moesten worden, lieten geen Nederlandse militairen toe. Dit betekent dat militairen die per vliegtuig reisden dit meestal in burgerkleding moesten doen en moesten verbergen dat ze soldaten waren. Het luchttransport van personeel naar Nieuw-Guinea, verreweg de meest voorkomende vorm van luchttransport, werd gefaciliteerd door de burgerluchtvaart, meestal KLM.³⁵ De krijgsmacht (in eerste instantie met name de marine) had ter plaatse een kleine vloot vliegtuigen die ook ingezet kon worden voor het transport van zowel goederen als personen, voornamelijk naar het binnenland of tussen de verschillende garnizoensplaatsen.

Transport werd dus zowel door de krijgsmacht zelf uitgevoerd als door particuliere bedrijven. Luchttransport werd zoals gezegd voornamelijk door KLM verzorgd. Zeetransport van goederen werd meestal uitgevoerd door particuliere rederijen zoals de Stoomvaart Maatschappij Nederland. Goederen van essentiële en gevoelige militaire aard zoals munitie werden wel door de krijgsmacht zelf gedaan. Individuen of kleinere groepen personeel vlogen vaak naar Nieuw-Guinea, in sommige gevallen (zoals tijdens verlof) kon er zelfs privé gereisd worden. Als grote groepen militairen naar Nieuw-Guinea gingen, zoals bijvoorbeeld tijdens de versterkingen in 1960, organiseerde de krijgsmacht de reis, dit ging dan per schip vanuit Nederland.³⁶

Eerste DC-8 op vliegveld Mokmer, op Biak.

Nieuw-Guinea als geheel

De logistieke organisatie is in twee periodes op te delen. Tussen deze periodes zitten de paar jaar dat er geen significante landmacht aanwezigheid op Nieuw-Guinea was, tussen 1955 en 1958. In deze tussenperiode was de marine verantwoordelijk voor de logistiek, maar dit gaat voorbij aan het onderwerp van deze tekst. In de vroege periode, tot 1955, was de landmacht zelf verantwoordelijk voor de logistiek. In de late periode, vanaf 1958 tot 1962, was er wel een grote landmacht aanwezigheid maar was de marine grotendeels verantwoordelijk voor zowel de logistiek als het transport.³⁷ Dit had meerdere redenen. In de eerste plaats had de marine in de voorgaande jaren al een logistiek systeem opgebouwd. Het was eenvoudiger om hiervan gebruik te maken dan om een compleet eigen systeem op te bouwen. Ten tweede werden de landmacht versterkingen in 1958 en zeker tussen 1960 en 1962 met grote spoed naar het eiland gestuurd. Hierdoor was er geen tijd om een uitgebreid eigen systeem op te zetten. Er bestonden wel uitzonderingen, er werd niet altijd gebruik gemaakt van de marine, vooral als het ging om goederen of diensten die niet door de marine zelf gebruikt werden. Op de begroting van het ministerie van Defensie werd de marine overigens wel

³⁴ NIHM, Archief NNG, inv. nr. 175.

³⁵ NIHM, Archief NNG, inv. nr. 367.

³⁶ Bureau geschiedschrijving Bevoorrading- en Transporttroepen Archief, Nederlands-Nieuw-Guinea.

³⁷ NIHM, Archief NNG, inv. nr. 140.

vergoed voor de geleverde diensten. In de praktijk bleef het natuurlijk allemaal op de Defensiebegroting, zij het op een andere post.³⁸

Voor alle vijf de bevoorradingsklassen gold grotendeels hetzelfde patroon. Op Nederlands-Nieuw-Guinea was vrijwel niets lokaal beschikbaar. Er was bijna geen productie van voedsel, kleding, schoenen, brandstof, wapens, bouw materiaal etc. Zeker niet in de hoeveelheden die de krijgsmacht nodig zou hebben. Dit betekende dat alle goederen en materialen die nodig waren van elders moesten komen. Indien mogelijk werden hiervoor bedrijven in de regio gebruikt. Zo werden er bijvoorbeeld schoenen voor gebruik in de jungle besteld bij een bedrijf uit Singapore (dat toen nog bij het Britse rijk hoorde). Ook hierbij speelde politiek een rol, Indonesië was natuurlijk niet bereid goederen die militair gebruikt konden worden aan Nederland te verkopen.³⁹ Andere zaken moesten uit noodzaak uit Nederland gehaald worden. Voorraden werden natuurlijk opgeslagen in magazijnen op de verschillende basissen, deze moesten hiervoor speciaal gebouwd worden.⁴⁰ Dit zorgde voor problemen toen er in 1960 en 1961 snel veel extra troepen gestuurd werden. Er werd een minimumvoorraad aangehouden van 6 maanden en een maximum van 16 maanden, maar mede door de lange aanvraag- en aanvoertijd schommelde de werkelijke voorraad constant tussen de 6 en 12 maanden. Ook dit veranderde in de laatste fase toen er plotseling veel extra militairen bevoorradet moesten worden.

Het gezegde dat een leger marcheert op zijn maag is waarschijnlijk wel bekend bij iedereen die zich wel eens verdiept heeft in militaire logistiek. Voor de soldaten die geleverd waren op Nederlands-Nieuw-Guinea was dit niet anders. Zonder fatsoenlijk voedsel kan een leger niet functioneren en het is ook een belangrijke manier om de moraal van de troepen hoog te houden. De planners wisten vanaf het begin, kort na de soevereiniteitsoverdracht, al dat Nieuw-Guinea niet zelfvoorzienend kon zijn als het om voedsel ging. Er werd in 1950 geschat dat er ongeveer 150 ton goederen per maand nodig waren om Nieuw-Guinea draaiende te houden. Er was simpelweg niet genoeg geschikte landbouwgrond op de meeste plekken om een substantieel garnizoen te onderhouden. De weinige landbouwgrond die er wel was werd vaak ook al gebruikt door de lokale bevolking. En dan gaat het nog maar om simpele landbouwproducten, de meer luxere goederen die de soldaten in Nederland gewend waren konden helemaal niet lokaal geproduceerd worden. Bijkomend probleem was dat de lokale keuken heel anders was dan de Nederlanders gewend waren. Dit was ook in een tijd dat er nog veel minder internationaal eten bekend was in Nederland. De meeste militairen waren gewend elke dag Hollandse kost te eten, iets wat in Nieuw-Guinea onmogelijk was omdat deze producten niet lokaal beschikbaar waren. Hoewel dit natuurlijk voor de één een groter probleem is dan voor de ander, kan dit wel voor problemen zorgen. Zoals al gezegd is een goede maaltijd belangrijk voor de moraal en niets is dus schadelijker voor de moraal dan elke dag een maaltijd die je niet kent en niet lust.⁴¹

Dit alles betekende dat het grootste deel van het voedsel, zeker de meer luxere soorten, van elders moest komen. Sommige producten zoals rijst konden in de regio ingekocht worden, al was de meest voor de hand liggende locatie Indonesië om politieke redenen vaak problematisch. Maar het was wel mogelijk om dit soort goederen van lokale bedrijven te kopen, zij waren dan verantwoordelijk voor de inkoop. Ze fungeerden dus als het ware als een soort tussenpersoon.⁴² Andere producten werden helemaal uit Nederland gehaald. Dit had meerdere redenen. Ten eerste kon op deze manier de kwaliteit en beschikbaarheid eenvoudiger gegarandeerd worden. Het contact met Nederlandse bedrijven was immers eenvoudiger dan met Aziatische bedrijven. Maar nog veel belangrijker was dat

³⁸ NIHM, Archief NNG, inv. nr. 166.

³⁹ Nationaal Archief, Strijdkrachten in NNG, inv. nr. 73.

⁴⁰ NIHM, Archief NNG, inv. nr. 169.

⁴¹ Nationaal Archief, Strijdkrachten in NNG, inv. nr. 72.

⁴² NIHM, Archief NNG, inv. nr. 139.

door veel Nederlandse producten in Nieuw-Guinea beschikbaar te maken de militairen herkenbare levensmiddelen kregen. Dit maakte het eenvoudiger om zich aan te passen aan de situatie in Nieuw-Guinea die op veel gebieden erg vreemd was. Op deze manier kon men toch een stukje Nederland meenemen naar de andere kant van de wereld. Zo werd er bijvoorbeeld speciaal blue-band margarine uit Nederland gehaald. Het nadeel van producten uit Nederland halen was uiteraard dat het duurder was en dat het door de afstand lang kon duren voordat een lading arriveerde in Nieuw-Guinea. Dit was niet alleen lastig omdat daardoor de logistiek ingewikkeld was maar ook dat het slecht kon zijn voor de kwaliteit van de goederen. Door de lange zeereis konden etenswaren bederven of beschimmelen, waardoor ze oneetbaar werden. Ook het klimaat van Nieuw-Guinea kon voor problemen zorgen. In het warme en natte klimaat kon voedsel eenvoudig bederven, er was dus goede opslag (vooral koeling) nodig en dat was in de primitieve omstandigheden van Nieuw-Guinea niet altijd even eenvoudig.⁴³

Kleding en andere onderdelen van het uniform waren uiteraard gelijk voor alle soldaten. Echter een militair van hogere rang had vaak wel een ander uniform of extra accessoires.⁴⁴ Het uniform dat normaliter in Nederland gedragen werd was de basis van het uniform, maar het klimaat zorgde wel voor enkele aanpassingen. Zo was er bijvoorbeeld een tropenhoed in plaats van de gebruikelijke hoofddekseksels. Ook de al genoemde schoenen waren speciaal vanwege de tropische omstandigheden aangeschaft. De Nederlandse krijgsmacht had al veel ervaring met vergelijkbare omstandigheden in zowel Nederlands-Indië als in Suriname. Toch zorgde de onherbergzaamheid van Nieuw-Guinea voor extra uitdagingen in vergelijking met de andere gebieden.⁴⁵

De bevoorrading van BOS-goederen gebeurde ook op de al beschreven manier. Brandstof e.d. was natuurlijk van groot belang voor het goed functioneren van de krijgsmacht op Nieuw-Guinea. Zonder brandstof zouden bijvoorbeeld de belangrijke patrouilles vrijwel onmogelijk zijn. Omdat er op Nieuw-Guinea geen enkele mogelijkheid was tot productie van brandstof moest dit, zoals bij zoveel goederen, elders vandaan gehaald worden. In de aanschaf en het vervoer van de BOS-goederen speelde Shell een belangrijke rol. Een lokale afdeling van dit bedrijf was verantwoordelijk voor de bevoorrading van allerlei soorten brandstof. Aan de militaire kant was de marine na 1958 ook voor de landmacht verantwoordelijk voor deze klasse goederen.⁴⁶

De vierde bevoorradingklasse bestaat uit een groot aantal zeer verschillende goederen. Wat deze goederen echter bijna allemaal gemeen hebben is dat ze niet in Nieuw-Guinea beschikbaar waren. Uitzondering hierop waren enkele bouwmaterialen, met name hout. Al is de ene houtsoort de andere niet, waardoor niet al het lokaal beschikbare hout geschikt was voor de Nederlandse gebouwen. Daarom werd ondanks de grote bossen op het eiland toch ook hout ingevoerd. Hetzelfde gold voor ander bouw materiaal, zoals verschillende metalen. Omdat dit soort goederen politiek wat minder gevoelig lagen was het eenvoudiger om ze uit de regio te halen. Dit was uiteraard veel goedkoper dan een schip vol metalen platen vanuit Nederland te sturen. Indien mogelijk werden bouwmaterialen ook hergebruikt. Dit was extra belangrijk omdat het door de afstanden lastig was en lang duurde om nieuw materiaal te krijgen.⁴⁷ Hoewel bouw materiaal redelijk onschuldig en onbelangrijk lijkt in vergelijking met veel andere genoemde goederen, was dit niet zo. Er waren op Nieuw-Guinea bijna geen gebouwen en geen infrastructuur, dit moest dus allemaal opgebouwd worden. Voor alle huizen, barakken, kantines, magazijnen enz. moest dus materiaal aangesleept worden. De andere goederen van deze klassen zoals kantoorartikelen werden op een vergelijkbare

⁴³ Ibidem.

⁴⁴ NIHM, Archief NNG, inv. nr. 164.

⁴⁵ NIHM, Archief NNG, inv. nr. 165.

⁴⁶ NIHM, Archief NNG, inv. nr. 170.

⁴⁷ NIHM, Archief NNG, inv. nr. 163.

manier naar Nieuw-Guinea gehaald. Dit gebeurde vooral op basis van noodzaak, net als bouw materiaal.

De logistieke organisatie van de vijfde en laatste bevoorradingsklasse, munitie, was dankzij de politieke gevoeligheid en het inherente gevaar van dit soort goederen enigszins complexer. In principe was de procedure echter gelijk aan die van de andere klassen. Vervoer en opslag vereiste wat meer voorzichtigheid en zorg dan bij andere goederen.⁴⁸ Niet alleen vanwege bijvoorbeeld explosiegevaar van de munitie zelf, maar ook omdat munitietransporten het gevaar liepen onderschept te worden door bijvoorbeeld Indonesië of een bevriend (van Indonesië) land. Hierom werd er ook wel voor gekozen om munitie tegelijkertijd met troepen te vervoeren. Al was dit natuurlijk niet altijd een mogelijkheid.⁴⁹

Garnizoenen

In de verschillende garnizoensplaatsen was de logistiek ongeveer hetzelfde geregeld. Voorraden werden opgeslagen in magazijnen, die vaak speciaal hiervoor gebouwd werden. De opslag van sommige zaken zoals voedsel en wapens had wat speciale eisen, maar het principe was hetzelfde. Van de meeste goederen werd ter plaatse een voorraad van tenminste 6 maanden aangelegd, al kon dit per soort wel sterk verschillen. Van bouw materiaal bijvoorbeeld kon je niet echt een voorraad van 6 maanden aanhouden en van vers voedsel evenmin. Ter plekke was er vaak een kwartiermeester verantwoordelijk voor de uitgifte van het materiaal, hij was meestal een lid van het militaire onderdeel dat op die locatie gelegerd was, bijvoorbeeld het 6^e Infanterie Bataljon. Deze kwartiermeesters en andere soldaten verantwoordelijk voor de bevoorrading waren vaak ook lid van het Regiment INT. Hierdoor hadden ze de specialistische kennis die nodig was voor het correct en veilig uitvoeren van de taken. Er bestonden ook uitgebreide handleidingen die duidelijke instructies gaven voor de opslag en uitgifte voor elk soort goederen. Op deze manier werd onder andere de veiligheid van de vaak gevaarlijke goederen goed gegarandeerd.⁵⁰

Hoewel in grote lijnen voor alle locaties dezelfde situatie gold waren er wel degelijk verschillen. Qua voedselvoorziening gold dit vooral voor de beschikbaarheid van verse producten. Dit hing vooral af van de lokale beschikbaarheid hiervan, aangezien de duur van transport veel te lang was voor verse producten. De lokale markt bepaalde dus voor een deel het menu per basis. Houdbaar, meestal in blik, was wel zoveel mogelijk gelijk tussen alle plaatsen. Andere verschillen werden vooral veroorzaakt door de samenstelling van het militaire garnizoen. Hoe groot deze was maakte uiteraard veel uit, maar ook of een technische dienst aanwezig was, of er vooral maritieme patrouilles of binnenlandse patrouilles uitgevoerd werden, of er landmacht, luchtmacht of marinepersoneel aanwezig was, of er alleen een gevechtseenheid was of ook een stafbataljon en nog duizend andere variabelen.

De grote plaatsen aan de kust werden voor het grootste deel per zee bevoorrad. Dit gold niet alleen voor voedsel maar voor de meeste goederen. De kleinere bestuursposten e.d. in het binnenland werden meestal per vliegtuig bevoorrad omdat er geen wegen bestonden in het binnenland. Ook deze luchtverbindingen werden grotendeels door een particuliere maatschappij uitgevoerd, in 1955 was de KLM-dochter Kroonduif (naar een lokale vogel) opgericht.⁵¹ Er waren paden waarover de lokale bevolking reisde, maar deze waren totaal onbruikbaar voor vrachtwagens. Over water was in theorie een mogelijkheid maar dan zou er wel een rivier moeten zijn die overal goed bevaarbaar was en dit was lang niet overal het geval.

⁴⁸ NIHM, Archief NNG, inv. nr. 28.

⁴⁹ NIHM, Archief NNG, inv. nr. 172.

⁵⁰ NIHM, Archief NNG, inv. nr. 361.

⁵¹ https://www.papuaerfgoed.org/nl/Vliegen_als_vervoer_in_Nieuw-Guinea+, geraadpleegd op 31-08-2019.

Transport in de verschillende plaatsen aan de kust was ook lastig, er was vaak maar een beperkt wegennetwerk aanwezig. Al werd deze gaandeweg wel verbeterd zodat er in 1962 op enkele plaatsen een redelijk wegennetwerk lag. Dit beperkte zich wel tot de grotere plaatsen rondom de Nederlandse basissen en wat omliggende dorpjes. Een wegennetwerk dat de verschillende grote plaatsen langs de kust of in het binnenland met elkaar verbond bestond ook in 1962 niet. In de beginfase verzorgde de krijgsmacht zelf voor een groot deel het transport, van zowel goederen als mensen. Bijvoorbeeld door de 43 AAT. Later werd er ook op grote schaal gebruik gemaakt van inheemse chauffeurs. Vrachtwagens en andere voertuigen moesten vanzelfsprekend vanuit Nederland komen, al konden ze bijvoorbeeld wel van Amerikaanse makelij zijn. Naarmate het wegennetwerk in de plaatsen beter werd konden er steeds meer en ook steeds zwaardere voertuigen gebruikt worden.⁵²

Patrouille

Levensmiddelen die meegingen op patrouille verschilden sterk van het soort patrouille. Vooral de duur en de methode van transport van de patrouille bepaalde het gebruik van levensmiddelen. Vers voedsel was uiteraard zeldzaam, men moest het vooral doen met blikvoer en ander handzaam voedsel dat eenvoudig mee te nemen en te bereiden was. Een patrouille per motorboot langs de kust kon uiteraard eenvoudig eten en drinken meenemen.⁵³ Patrouilles te voet door het binnenland zorgde voor een grotere logistieke uitdaging. Een soldaat kon maar een beperkte hoeveelheid voedsel meenemen, aangezien hij ook nog andere uitrusting en bewapening mee moest dragen. Daarbij kon de gehele bepakking niet te zwaar of te groot worden, anders kon een militair zich niet meer fatsoenlijk door het lastige landschap van Nieuw-Guinea voortbewegen. In de praktijk betekende dit een maximale bepakking van ongeveer 20 kilo. Samen met de andere uitrusting die moest worden meegenomen betekende dit dat iedere soldaat zelf voedsel voor drie dagen kon meedragen. Dit kon iets worden uitgebreid door het slim samenstellen van uitrusting en rantsoen, maar ook dit had een limiet. Dit betekent dat voor een korte patrouille te voet, van maximaal enkele dagen, de mannen hun eigen eten mee konden nemen. Voor langere tochten liep men echter tegen problemen aan. De lokale bevolking van het binnenland kon van de jungle leven. Voor Nederlandse soldaten was dit echter geen optie. Hiervoor had men niet de vaardigheden of de training.

Op patrouille in Nederlands-Nieuw-Guinea

Dit betekent dat er extra transportmogelijkheden gecreëerd moesten worden. Hiervoor waren een paar opties. Als de patrouille langs een rivier ging dan was het mogelijk om goederen via prauwen te vervoeren. Dit was verreweg de makkelijkste en goedkoopste optie, maar dus wel erg afhankelijk van de aanwezigheid van water. Lastdieren waren geen reële optie op een grote schaal, er waren geen inheemse dieren op Nieuw-Guinea. Elk beest zou dus van elders gehaald moeten worden en zich dan aanpassen aan een klimaat en land waaraan het niet gewend was. Daarnaast moest men voor lastdieren ook voedsel meenemen, waardoor weer extra lastdieren nodig waren enzovoort. De laatste optie waren lokale dragers. Dit was de manier waarop de inheemse bevolking de spullen vervoerde, door het te dragen. Deze konden ook door de Nederlandse krijgsmacht ingehuurd worden. Hier zaten echter ook wel nadelen aan. In de eerste plaats de hoge kosten van het inhuren

⁵² NIHM, Archief NNG, inv. nr. 175.

⁵³ NIHM, Archief NNG, inv. nr. 140.

van dragers, dit waren immers mensen die betaald moesten worden. Daarnaast waren er veel meer dragers nodig dan er militairen waren. Een patrouille van 15 man kon wel 60 dragers nodig hebben voor een patrouille van twee weken. Al deze zaken gelden overigens niet alleen voor voedsel, ook andere goederen zoals munitie, tenten en uitrusting zal op een van deze manieren meegenomen moeten worden.⁵⁴ Kortom, de logistiek van een patrouille was zeer ingewikkeld en het hing sterk af van het soort patrouille: was het langs de kust of in het binnenland, voor een paar dagen of juist een paar weken, ging het langs een rivier of midden door de jungle. Er was daarom niet een standaard voor alle patrouilles.⁵⁵

⁵⁴ Nationaal Archief, Strijdkrachten in NNG, inv. nr. 166.

⁵⁵ Nationaal Archief, Strijdkrachten in NNG, inv. nr. 251.

Conclusie

Nederlands-Nieuw-Guinea is net zo vergeten als uniek binnen zowel de Nederlandse koloniale als de Nederlandse militaire geschiedenis. Hoewel Nieuw-Guinea op een aantal punten vergelijkbaar is met de Indonesische eilanden of met West-Indië, is het op veel andere punten uniek. De onherbergzaamheid, de bevolking en de rol die het speelde in de militaire geschiedenis zijn allemaal uniek binnen alle Nederlandse koloniën.

Het doel van dit stuk was het onderzoeken van de logistiek van de Nederlandse militaire aanwezigheid in Nederlands-Nieuw-Guinea in de periode 1945-1962. Om de situatie op het eiland goed te kunnen contextualiseren werd in de eerste twee hoofdstukken eerst de politiek-strategische achtergrond kort gegeven en vervolgens de militaire geschiedenis van de periode. In het laatste hoofdstuk tenslotte werd er uitgebreid aandacht geschonken aan de logistiek van Nederlands-Nieuw-Guinea. De logistiek van de militaire aanwezigheid in Nieuw-Guinea is op papier relatief eenvoudig in veel opzichten, in de praktijk was het echter door de afstanden, het klimaat, de infrastructuur en de politieke gevoeligheden razend complex. In grote lijnen werden goederen per zee ingevoerd, verdeeld en opgeslagen op de verschillende garnizoensplaatsen afhankelijk van de noodzaak van de respectievelijke plaats. De noodzaak werd door veel verschillende factoren bepaald, zoals de precieze samenstelling van de militairen, de aanwezigheid van ondersteunende diensten en vele andere variabelen. Nieuw-Guinea produceerde zelf bijna geen goederen, dit betekende dat bijna alles aangevoerd moest worden. Indien mogelijk werd dit in de regio gedaan, meestal met lokale bedrijven als tussenpersoon. Er waren echter veel redenen, die in het betreffende hoofdstuk uitgediept zijn, waarom het wenselijk of noodzakelijk was om een bepaald goed uit Nederland te halen. Dit gebeurde dan ook regelmatig. Er is ook een tweedeling te ontdekking in de vraag wie er verantwoordelijk was voor de logistiek. In eerste instantie is dit de landmacht zelf. Vanaf 1958, als de landmacht na een korte afwezigheid weer terugkeert naar Nieuw-Guinea, is het de marine die hoofdverantwoordelijk is voor de logistiek.

Als laatste wil ik iedereen die mij geholpen heeft bij het uitvoeren van dit onderzoek. De medewerkers van het Nationaal Archief en het Nederlands Instituut voor Militaire Historie voor hun hulp bij mijn bronnenonderzoek. Daarnaast natuurlijk de vrijwilligers van de Historische Collectie van het Regiment Bevoorraders- en Transporttroepen voor hun gastvrije ontvangst tijdens mijn bezoeken.

Ook wil ik de heren Jan Boes en Johan Slakhorst bedanken voor hun medewerking aan mijn interview. Dankzij hun antwoorden heb ik prachtige en zeer nuttige inzichten kunnen krijgen van de situatie in de eerste naoorlogse jaren van Nederlands-Nieuw Guinea. Daarnaast wil ik luitenant-kolonel buiten dienst Theo Rump bedanken voor zijn inzichten en zijn medewerking aan het begin van mijn onderzoek.

Tenslotte wil ook nog mijn stagebegeleiders bedanken. Ten eerste dr. Jan Julia Zurné de begeleider vanuit de universiteit. En natuurlijk ook luitenant-kolonel buiten dienst Willy Engelmann die mij uitstekend begeleid heeft bij alle stappen van het onderzoek en enorm geholpen heeft enige orde te scheppen in de wirwar die militaire geschiedenis kan zijn.

Literatuurlijst

Archiefstukken

Nationaal Archief, Archief Ministerie van Defensie: Strijdkrachten in Nederlands-Nieuw-Guinea 1950-1962 D20

Inv. nr. 72
Inv. nr. 73
Inv. nr. 74
Inv. nr. 251

Nederlands Instituut voor Militaire Historie, archief nummer 541 Nederlands-Nieuw-Guinea (NNG)

Inv. nr. 28
Inv. nr. 139
Inv. nr. 140
Inv. nr. 163
Inv. nr. 164
Inv. nr. 165
Inv. nr. 166
Inv. nr. 169
Inv. nr. 170
Inv. nr. 172
Inv. nr. 175
Inv. nr. 361
Inv. nr. 367

Bureau Geschiedschrijving Regiment Bevoorradings- en Transporttroepen Archief, Nederlands-Nieuw-Guinea

Secundaire Literatuur

Bosma, U., 'Nederlands Nieuw-Guinea en de late empire builders', *Low Countries Journal of Social and Economic History*, 6:3 (2009), 2–25.

Gase, Ronald, *Misleiding of zelfbedrog. Het Nederlandse beleid ten aanzien van Nieuw Guinea. Een analyse van het Nederlandse Nieuw Guinea-beleid aan de hand van gesprekken met betrokken politici en diplomaten* (Baarn, 1984).

Geus, P.B.R. de, *De Nieuw-Guinea kwestie. Aspecten van buitenlands beleid en militaire macht* (Leiden, 1984).

Goossens, Gerardus, *Nieuw Guinea; de koude oorlog en de Anti-Revolutionaire Partij* (Franeker, 1962).

Heijeboer, Pierre, *De eer en de ellende: Nieuw-Guinea 1962* (Zoetermeer, 2012).

Hellema, D., *De Karel Doorman naar Nieuw-Guinea* (Amsterdam, 2005).

Nortier, J.J. en J.W. de Leeuw, *het 6^e infanterie bataljon in Nieuw-Guinea. Een geschiedenis van een geruisloos opgelost bataljon* (Beegden, 2005).

Meijer, Hans, *Den Haag-Djakarta. De Nederlands-Indonesische betrekkingen 1950-1962* (Utrecht, 1994).

Röling, BVA, *Nieuw-Guinea als wereldprobleem* (Assen, 1958).

Online literatuur en bronnen

https://www.papuaerfgoed.org/nl/DETA-jongens_bouwden_noorlogse_Hollandia_op

<https://www.papuaerfgoed.org/nl/node/20202>

https://www.papuaerfgoed.org/nl/Het_spoor_van_de_veteranen+#Biak%20wordt%20steunpunt%20van%20de%20luchtmacht,

<https://www.indie-1945-1950.nl/web/43aat.htm>

<https://anderetijden.nl/programma/1/Andere-Tijden/aflevering/518/De-Obano-opstand>

<https://www.anderetijden.nl/programma/1/Andere-Tijden/aflevering/564/De-slag-bij-Vlakte-Hoek>

Bronvermelding afbeeldingen

voorpagina: <http://www.hetdepot.com/NieuwGuinea.html>

pagina 3: https://oorlogsverhalen.com/media/uploads/image/_thumbs/Nieuw-Guine-kaart.jpg/Nieuw-Guine-kaart_657x600.jpg

pagina 5: https://en.wikipedia.org/wiki/File:Presiden_Sukarno.jpg

pagina 11: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Karel_Doorman_Launching_Sea_Fury_NAN10-56.jpg

pagina 14: https://www.papuaerfgoed.org/nl/Vliegen_als_vervoer_in_Nieuw-Guinea+

pagina 17: <https://www.flickr.com/photos/66731874@N03/7187734474>